

jongerenhuisvesting in groningen

aart heering

Aart Heering studeert aan de RUG. Zijn hoofdvak is de Economische en Sociale Geschiedenis. In 1977 werd hij voorzitter van de stuurgroep Jongerenhuisvesting in Groningen. In onderstaand artikel belicht hij enkele aspecten van het jongerenhuisvestingsbeleid na 1947.

opmerkingen vooraf

Wie over de jongerenhuisvesting hier ter stede een enigszins naar volledigheid zwemend verhaal wil schrijven, moet proberen onder meer demografische, sociaal-culturele, economische en politieke ontwikkelingen tot een geheel te maken. En dat is dus geschiedschrijving. Vandaar dat dit onderwerp in dit blad op zijn plaats is.

Binnen het bestek van dit artikel zal ik het onbereikbaar ideaal der volledigheid niet trachten na te streven. Wat ik hier wil doen is in de eerste plaats weer te geven "wie es ungefähr gewesen ist", zulks om het ontstaan van de huidige noodsituatie te verklaren. Daarna zal ik kort ingaan op het door de diverse betrokkenen gevoerde beleid. Ik heb niet de bedoeling om ook daarvan een doorwrochte analyse te geven. Dat kan niet binnen zo een kort bestek. Daarvoor verwijs ik naar "Een-Twee-Onderdak", het beleidsplan van de Stuurgroep Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens, voor waarachtig geïnteresseerden aldaar gratis te krijgen.¹⁾

Mijn onderzoekingen beperken zich tot de periode 1947-1977, omdat in deze periode het probleem tot probleem is geworden. Ook heeft dit relaas geen objectivistische pretenties. Het is geschreven vanuit de optiek en de bevlogenheden van iemand die zich geruime tijd praktisch met de problematiek heeft beziggehouden. Het is dus beïnvloed door uit dat denkraam gelichte standpunten en misschien is het wel geschreven om deze "wetenschappelijk" te onderbouwen. Wie zal het zeggen?

Om een notenapparaat van al te wetenschappelijke omvang te vermijden, het volgende:
De voor het vervolg benodigde rauwe data zijn voor Nederland afkomstig van het Centraal Bureau voor Statistiek (C.B.S.) en voor de stad verkregen bij en met medewerking van het Economisch Sociografisch Bureau van de stad Groningen (E.S.B.), de afdeling Inlichtingen en Inschrijvingen van de Rijks Universiteit Groningen (RUG), de Stichting Studenten Huisvesting (SSH) en woningbouwvereniging Gruno. Waarvoor dank!
Alle Groningse cijfers van na de annexatie van Hoogkerk en Noorddijk (1-1-1969) zijn daarop gecorrigeerd.

onderzoeken

Natuurlijk wordt er op dit terrein wel meer onderzoek gepleegd. Erg veel zelfs en voor erg veel geld. Maar allerlei onderzoeken, in Groningen gedaan, op het gebied der jongeren-(of volks-)huisvesting mankeren wel ergens, omdat ze enkel een deelaspect van de problematiek behandelen zonder oog te hebben voor de ontwikkeling in andere sectoren, de situatie van het moment. Niet multidisciplinair, dus, en zonder historisch perspectief. En wat levert dat op? Een, helaas representatieve, keur:

- Een woon-behoefteonderzoek, (notitie) waarin behoefte niet in relatie tot betaalbaarheid is gebracht.²⁾
- Een aanbodonderzoek (notitie) concludeert dat de woningvoorraad in Groningen voldoet aan de vraag,

zonder zich rekenschap te geven van de onmogelijkheid-en onwenselijkheid! maar dat is politiek- om de daarvoor noodzakelijke herverdeling van woonruimte te realiseren.3)

- Om de cijferfreaks even te laten griezelen: het onderzoeksbureau van Maurice d'Hondt (ja, die) stelt een woningbouwprogram voor op grond van een steekproef van 73 elementen (personen), opgesplitst in vier categorieën. En met de volstrekt belachelijke vooronderstelling dat urgent woningzoekenden, diegenen zijn die binnen een halfjaar denken te verhuizen.

Ja met deze onderzoeken als basisgegevens is het niet verwonderlijk dat het woningbouwprogramma voor 1979-1983, als aangegeven in het Integraal Beleidsplan van 1979-1983 van de gemeente Groningen, "voor verreweg het grootste deel tot stand is gekomen op basis van ervaringscijfers, vuistregels en aannames." Sans blague! (geen grap!-red.) Het staat er echt zo! (op bladzijde 28)

propaganda

In dit stuk wil ik aangeven, dat het nodig is dat meer mensen met het oog voor en kennis van maatschappelijke ontwikkelingen van velerlei aard -en dat zijn historici toch?- zich met deze belangrijke problemen gaan bezig houden, om het monopolie der specialisten te doorbreken. Maar dan moeten er wel mensen bereid gevonden worden om een deel van hun studie -en vrije tijd- er aan te besteden. En momenteel is er binnen de 'cercle des engagés' huisvesting een veel minder populair item dan bijvoorbeeld feminisme of Derde Wereld. En dat is mijns inziens - activisten op andere gebieden niet te na gesproken- niet terecht. Wonen is een sociaal recht, wie niet of slecht woont wordt ook gediscrimineerd en ook daar moet wat aan gedaan worden!

actor, factor, sector

Om enige structuur aan te brengen in de gegevenschaos, heb ik deze willen ordenen, met behoud van een zekere chronologie, naar actor,

factor en sector.

1. De twee sectoren welke ik onderscheid zijn die van de ontwikkelingen en het beleid.

2. Belangrijkste ontwikkelingsfactoren zijn:

- a) demografische ontwikkelingen;
- b) ontwikkelingen in gebruikers(woon)wensen.

Deze twee resulteren in een bepaalde behoefte aan woonruimte.

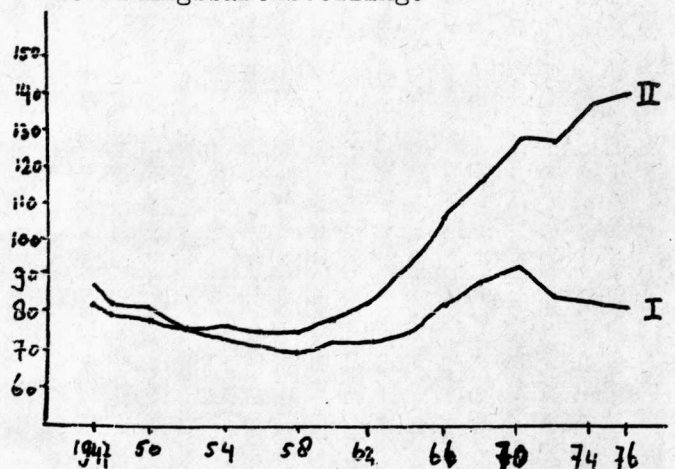
3. De historische actoren nu reageren op deze behoefte -daarbij op deze zelfde ook weer invloed uitoefenend- ieder op zijn eigen wijze en met meer of minder invloed. Dit divers ageren resulteert in een beleid ten aanzien van stadsnieuwbouw, verbouw en verdeling van de bestaande woonruimte. De actoren welke in het vervolg zullen optreden zijn:

- a) politiek verantwoordelijken (rijks- en gemeentelijke overheid);
- b) bouwers en exploitanten (voornamelijk woningcorporaties en SSH);
- c) belangenorganisaties (met name politieke jongerengroepen).

Het voert me te ver om hier ook de hele bouwmoeloch van architecten, aannemers en makelaars erbij te betrekken evenals de projectontwikkelaars. Hoewel met name de laatsten de markt voor de sociale woningbouw grotelijks verpesten.

het demografisch moment

De na-oorlogse ontwikkeling, met name de toenemende toegankelijkheid van het universitair- en hoger beroepsonderwijs resulteerden in een eigenaardige verschuiving in de bevolkingssamenstelling.

grafiek 1

In grafiek 1 wordt het promillage inwoners in de leeftijd van 20-24 jaar gegeven voor de periode 1947-1976. Dit voor Nederland (I) en de stad Groningen (II).

Interessant is het om te zien hoe na 1958 de ontwikkeling niet meer parallel loopt. Voor die tijd drukten de R.U. Groningen en de H.B.O.-instellingen het aandeel in Groningen wel enige promillen boven het landelijk gemiddelde, maar eigenlijk heel weinig en bovendien constant. Na ongeveer 1964 wordt de mate van verwijdering nog eens versneld.

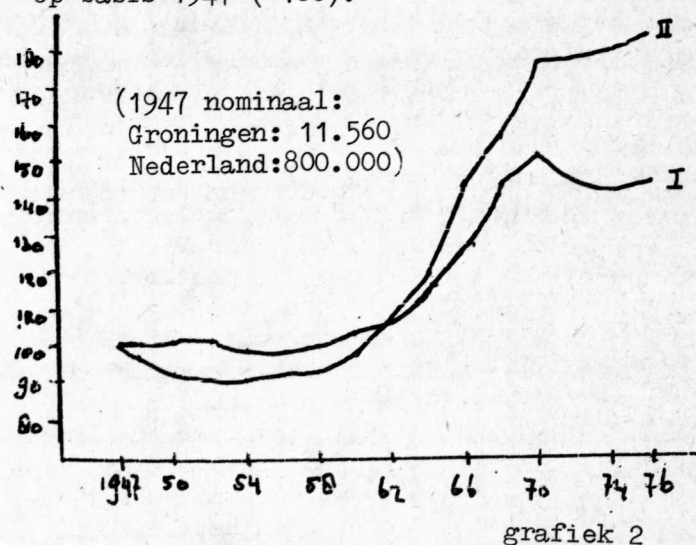
De invloed van de na-oorlogse "baby-boom" (1946-1948) is duidelijk te zien, zowel voor Nederland als voor Groningen. Maar na 1970, wanneer deze "natuurlijke" aanwas geen invloed meer heeft op het relatief aantal 20-24 jarige, dan gaat de zaak in Groningen uit de hand lopen. In Nederland zien we logischer wijs weer een flinke daling van het percentage met, naar het schijnt, een voorlopige stabilisering rond 1974. In onze stad daarentegen blijft er een -weliswaar vertraagde- stijging van het percentage, welke door blijft gaan.

Voor de groep 25-29 jarigen doet zich -uiteraard 5 jaar vertraagd, de effecten van de bevolkingsexplosie waren in 1976 net zo ongeveer verdwenen- dezelfde ontwikkeling voor, maar iets minder significant, omdat velen uit deze groep -afgestudeerd, getrouwd en wat dies meer zij- de stad verlaten hebben.

De groep 20-29 jarigen samen tenslotte, omvatte in 1947 14% van de Groninger bevolking en in 1976 25%. Voorwaar, een demografische donderklap!

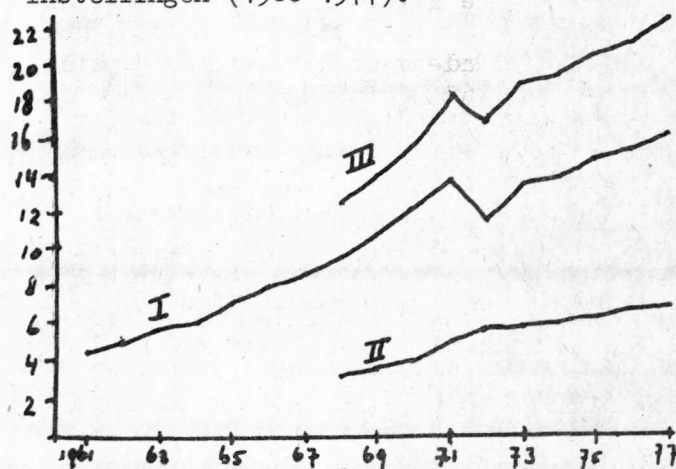
Om een al te overhaaste conclusie te vermijden, nog even het volgende: Het is onvoldoende om alleen de proporties te bekijken, ook het blote aantal zelf moet in de beschouwing betrokken worden, want dat moet gehuisvest worden. En nominaal ligt de zaak anders dan proportioneel, want, bijvoorbeeld in de jaren zeventig stéég het Nederlands bevolkingsaantal, terwijl dat van Groningen daalde. Daarom is in grafiek 2 weergegeven het totaal aantal 20-24 jarigen in Neder-

land (I) en Groningen (II), geïndiceerd op basis 1947 (=100).

En U ziet het verschil is minder groot, delijnen lopen wat minder snel uiteen maar niettemin nog duidelijk genoeg, dacht ik zo.

Waar dat alles aan te danken is, moge de volgende grafiek (nummer 3) een antwoord op geven: het aantal ingeschrevenen aan de R.U. Groningen (1961-1977) en dat van de H.B.O.-instellingen (1968-1977).

grafiek 3: aantal ingeschrevenen RUG per september (x1000) (I)
aantal ingeschrevenen HBO jaargang x-x+1 (x1000) (II)
(III)=(I)-(II)

Enfin, de feiten zijn bekend: steeds meer jongeren gingen en gaan studeren en Groningen, "pronkjewail in blikken baand", wordt minder barbaars bevonden, hopen we.

woning voorraad

Als overal in Nederland is in Groningen na 1945. Een enorm aantal nieuwe wijken werd toegevoegd, met name na 1960. Grofweg waren dit in de jaren 1945-1960: de West-Indische buurt, Florabuurt, Kostverloren, delen van de Hoogte en delen van de Oost-Indische buurt.

Vanaf 1960 werden de grote nieuwbouwwijken Corpus den Hoorn, De Wijert, Coendersborg, Paddepoel, Selwerd, Vinkhuizen en Lewenborg gebouwd. Van de huidige woningvoorraad is 34.6% na 1960 gebouwd, 20.9% in 1945-1960 en dus is nog maar 44.5% van voor 1945. Het zal duidelijk zijn dat de toename van de woningvoorraad relatief groter is geweest dan die van het aantal inwoners: de gemiddelde woonbezetting daalde van 4.09 in 1947 via 3.58 in 1960 tot 2.62 in 1977. De trend is duidelijk: het aantal met meer dan twee samenwonende, in het algemeen gezinnen, neemt ras af. Dat is geen specifiek Gronings verschijnsel, het is de landelijke trend, die zich ook buiten de grenzen aftekend.

Ondermeer de invoering van de pil in 1962 heeft tendensen op gang gebracht, die het traditioneel samenlevingspatroon grondig veranderden. Een immer dalend aantal geboorten, een daling van het aantal huwelijken en een stijging van het aantal scheidingen hebben verstrekkende consequenties. 5) In Groningen heeft dit ertoe geleid, dat nog maar eenderde deel van de bewoning in gezinsverband plaatsvindt. En gezien bovenstaande, nog voortdurende, ontwikkelingen, alsmede het nog groeiende aantal studerende, zal dat deel de komende jaren nog verder dalen. Extrapoleren is gevaarlijk, dat weet ik wel, maar geboortecijfers en veranderde woonwensen wijzen duidelijke tendensen aan. En daarom is het nostalgisch verlangen, dat zich bij buurt- en wijkorganisaties (en trouwens ook bij kleine dorpen in de provincie) uit in de wens om "de gezinnen terug te halen naar de buurten" - Ot en Sien op het woonerf - grotendeels irreeël. Met houdt

geen rekening met demografische en sociale ontwikkelingen, die hebben plaats gehad en nog gaande zijn. Wat niet meer is valt ook niet meer terug te halen. En het gezin, een hoeksteen van de samenleving, heeft als cultureel verschijnsel na de oorlog een stevige tik gehad!

vraag (toename)

Welnu, het aantal woningen is geweldig toegenomen, de gemiddelde woningbezetting is lager dan ooit en toch is er nog schrijnende woningnood. Het zit hem in twee dingen: de kwantitatieve en de kwalitatieve verschuiving in de woningvraag en de relatieve daling van het aanbod voor niet-gezin.

Een exacte behoefte aan woonruimte laat zich niet meten. Het aantal als woningzoekenden bij het Gemeentelijke Huisvestingsbureau (GHB) ingeschrevenen steeg in de periode 1960-1970 van 7000 naar 12000. Na 1975 steeg het nog verder tot 14000 (per 1-1-1979). Maar deze cijfers zeggen niet zoveel als men zou denken: meer woningvragers hoeft niet te betekenen meer woningnood, want een van de factoren welke de vraag conditioneert is juist de mogelijkheid om in deze te voorzien. Met andere woorden men stapt eerder naar het GHB naarmate de kans op honorering van deze daad groter is. Wel significant is de verschuiving binnen de groep woningzoekenden. Behoorden in 1972 nog 50% hiervan tot gezinnen en 50% tot één- en twee-persoonshuishoudens, nu is deze verhouding 20% om 80%. Een zeer duidelijke verschuiving in een paar jaar tijd, die aangeeft, waarheen de nood verlegd is. Een verschuiving trouwens, die mogelijk werd gemaakt door het raadsbesluit van 25 november 1975, sedert het welk iedereen van 18 jaar en ouder gerechtigd werd zich als woningzoekende te laten inschrijven - een goed progressieve maatregel waarmee Groningen voorop liep. En zo kon een latente behoefte manifest worden.

Deze vraagverschuiving is enerzijds strikt kwantitatief te verklaren: meer jongeren dan woning-

zoekende jongeren, maar kent ook een kwalitatief aspect. De groeiende wens tot zelfstandigheid en mogelijkheid tot ontplooiing zoals die in de jaren zestig begon te leven onder jongeren, betekende ten lange lesten ook een wens tot zelfstandig wonen, dat wil zeggen zelfstandige woonruimte van enige kwaliteit. Inwonen "thuis" dan wel kamerbewoning werd steeds minder aanvaardbaar bevonden. Geleidelijk aan werd het recht op zelfstandig wonen ook voor jongeren bespreekbaar en vanzelfsprekend. Na jarenlang aandringen van partijen, jongeren- en belangenorganisaties werd het in 1975 ook landelijk erkend.

Kwantitatieve illustratie is hierbij moeilijk te geven. Er is eigenlijk maar één uitgebreid en goed behoefteonderzoek voorhanden -goed, omdat hierin bij de vraagstelling duidelijk de relatie wens - florijs is gelegd- en dat is enkel een momentopname uit 1974. 6) Hieruit kwam naar voren een aantal van 13.000 verhuiscandidate, potentiële vragers, die geen acceptabele woonruimte achterlaten! In het algemeen wensten alleenstaanden twee- of drie-kamerwoningen en tweepersoonshuishoudens zochten drie- of vier-kamerwoningen. 5.9% nam nog genoegen met éénkamer. Bij het onderzoek van Van Dam waren de uitkomsten verschoven naar drie- of vier-kamerwoningen ook voor alleenstaanden, en wilde nog slechts 2% één kamer. Maar als gezegd, bij dit onderzoek speelde de betaalbaarheid niet mee.

aanbod (afname)

Enige ontwikkelingen hebben geleid tot een relatieve afname van woonruimte en huurkamers.

1. Het gestaag toegenomen inkomen (nationaal/gemiddelde/modaal) noodzaakte immer minder tot het verwerven van aanvullende inkomsten, bijvoorbeeld door een commendaaltje in huis te nemen. Gevolg geleidelijke afname (relatief) van het aanbod aan kamers.
2. Hetzelfde effect, maar veel onmiddelijker, heeft de huursubsidieregeling gehad. Deze regeling aangezet onder Udink en verbeterd onder Gruijters, geeft geringvermogende mensen de mogelijkheid om in betere woningen

te wonen dan ze normaliter zouden kunnen bekostigen. Onder voorbehoud: prachtig! Maar niet voor kamerbewoners! Uit kamerverhuur verkregen inkomsten worden namelijk van de subsidie afgetrokken: verhuur wordt niet meer lucratief en daar is het de verhuurder in het algemeen wel om te doen.

3. Een veel verbreide misvatting, ook verwoord in gemeentelijke rapporten, is dat stadsvernieuwing en renovatie een bijdrage leveren ter oplossing van de jongeren woningnood.⁸⁾ Nou vergeet dat maar! Het aantal kleine woningen (dat zijn woningen met drie kamers of minder) nam als gevolg van de binnenstadsoperaties tot 1977 met 20% toe, maar de daadwerkelijke bewoning zal eerder afgenomen zijn. Voordien werden deze woningen al door jongeren bewoond, vaak als kamerbewoners, en bij vermindering van het aantal kamers worden deze logischer wijs uitgestoten.

nieuwbouw

Als dan in de oude voorraad geen soulaas wordt geboden, dan moet de oplossing uit de nieuwbouw komen. En er is veel nieuwgebouwd in Groningen, met name na 1960. Maar... alle mensen zijn niet gelijk vormig en alle samenlevingsvormen ook niet en deze woningen wél! En daar zit hem nou de kneep, dat niet in dezelfde periode waarin de demografische structuur van Groningen zich drastisch wijzigde naar méér jongeren, méér alleenstaanden en méér tweepersoonshuishoudens, dat daarin juist niet voor deze groep werd gebouwd. Want naast dat het allemaal lelijke wijken zijn, hebben Paddepoel, Selwerd, Corpus den Hoorn, De Wijert, Vinkhuizen en Lewenborg (dat iets minder afstotelijk is) één ding gemeen: het zijn allemaal typische gezinswijken. Terwijl de bevolkingssamenstelling tendeerde naar eenderde deel gezinnen en tweederde deel één- en twee-persoonshuishoudens werd juist in omgekeerde verhouding gebouwd. Daarnaast kon kamerverhuur in deze wijken ook in geringe mate plaatsvinden, gezien het erg kleine aantal zéér grote woningen.

En dat deel van die tweederde

niet-gezinnen, dat niet in dat eenderde deel kleine nieuwbouw terecht kon, moest dan maar via het principe van "doorstroming" aan zijn woongerief komen. De doorstromingstheorie, impliciet gebaseerd op een liberale ideologie en momenteel weer erg populair in het landelijk volkshuisvestingsbeleid, behelst het volgende: je kunt rustig grote, dure koopwoningen bouwen als er kleine, goedkope huurwoningen worden gevraagd. Want wie woningen van de eerste soort kan bekostigen zal dat doen en dan komen die van de tweede orde wel vrij voor minder gefortuneerden en niet-gezinnen, en zo krijgt ieder de woning, die hem toekomt. En wel minder kosten aan subsidies, want daar is het natuurlijk om te doen. Het sociaal effect -ghettovorming- alsmede de mogelijkheid om deze doorstroming te effectueren, worden niet in de beschouwing betrokken.

Welaan! In Groningen is de afgelopen 20 jaar volgens een doorstromingsprincipe gebouwd, en dat had een spectaculaire toename aan woonruimte tot gevolg, gepaard gaande met een minstens even spectaculaire groei van de woningnood onder jongeren en andere één- en tweepersoonshuishoudens. Hetgeen een bewijs vormt voor de onjuistheid van deze theorie. Maar dat neemt niet weg dat ook nu nog een notitie kon verschijnen van een gemeentelijk bureau, welke concludeert dat "voorraad en vraag redelijk op elkaar aansluiten".¹⁰⁾ Jawel, maar dan wel even doorstroming effectueren, en dat lukt dus niet! Ook in het Integraal Beleidsplan 1978-1982 van de gemeente Groningen heette het nog: "Voor een groot deel zal de woningbehoefte in deze categorie door doorstroming moeten worden gedekt".¹¹⁾

nog enige punten van beleid

Tot besluit nog even een impressie, en niet meer dan dat, van de activiteiten der betrokkenen: (rijks- en gemeentelijke) overheid, exploitanten van sociale woningbouw (corporaties en SSH) en belangenorganisaties.

Op 25 juli 1975 bood de toenmalige staatssecretaris Van Dam

zijn "Nota Huisvesting Alleenstaanden en Tweepersoonshuishoudens" aan de Tweede Kamer aan. Daarmede was een begin gemaakt met een huisvestingsbeleid voor niet-gezinnen. De nota kondigde aan, naast de principiële erkenning van het recht op zelfstandige woonruimte vanaf 18 jaar, een verruimde subsidieregelingen voor kleine woningen (nieuwbouw, verbouw panden niet zijnde woningen en verbouw flats. Bovendien in de grotere gemeenten een bijzonder behoefte onderzoek, de instelling van stuurgroepen om dit onderzoek te begeleiden en een beleid gericht op projecten. Als overal in den lande werkte de praktijk niet mee. De verbouw van panden niet zijnde woningen (vaak pakhuizen) bleek te duur en aanvullende subsidie van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk is voor dergelijke projecten niet weggelegd, want industriële archeologie is geen cultureel erfgoed. Te verbouwen flats zijn in het algemeen bewoond, verder dan tot een eerste bouwkundige inventarisatie is men dan ook nog niet gekomen. Nieuwbouw binnen "Van Dam" bleek mogelijk, maar niet riant. Op het bijzonder onderzoek is door velen al kritiek geleverd, voornamelijk in verband met de knoffelige vraagstelling.

De stuurgroep in Groningen tenslotte stelde zich tot doel om op korte termijn gemeente en corporaties van de noodzaak etc. te overtuigen en op lange termijn huisvesting van één en tweepersoonshuishoudens te maken tot integraal onderdeel van een samenhangend volkshuisvestingsbeleid. Dat eerste lijkt gelukt -men zegt, overtuigd te zijn- en het tweede moet in 1979 en 1980 gebeuren bij de conceptie van de eerste gemeentelijke nota volkshuisvesting. Daarnaast entameerde de stuurgroep enige projecten en stelde zij een minimum kwaliteitsadvies op.

Voor de gemeente was het hard nodig, dat er landelijke richtlijnen kwamen. Pas in de integrale beleidsplannen van '75-'79 en 1976-'80 werd de jongerenhuisvesting vermeld. Maar in het Integraal

Beleidsplan (I.B.) 1977-1981 niet meer. Pas in het I.B. van 1978-'82 wordt weer gesproken over de "overweldigende woningvraag" van één en tweepersoons-huishoudens, categorieën "welke vroeger bijna niet voorkwamen", maar de remedie is klassiek: doorstroming en renovatie moeten oplossing bieden.¹²⁾ In de I.B. van 1979-83 wordt eindelijk uitgebreid ingegaan op de problematiek van één en tweepersoonshuishoudens. Er wordt ontkend dat de "oude stad" in relatief beperkte mate voor opvang kan zorgen en bovendien wordt de noodzaak van nieuwbouw voor deze groepen benadrukt.

Samenvattend: Jongerenhuisvesting heeft hier de afgelopen jaren duidelijk moeten afleggen tegen items als stadsvernieuwing en verkeerscirculatie. Het enige mogelijke onderdeel is, dat te dien aanzien geen beleid is gevoerd, zelfs geen slecht beleid! De woonruimte politiek van na 1975 heeft wel voor opvang gezorgd, dat moet gezegd worden, maar gering vergeleken met de vraag. Met vordering door de gemeente van leegstaande panden wordt sedert dat van 1976-1980 in elk I.B. gedreigd. Dit voornamelijk als gevolg van de te langdurige procedure. Kraken is effectiever!

Ook de woningcorporaties hebben zich vóór de nota Van Dam eigenlijk niets aan de jongeren gelegen laten liggen. Redenen daarvoor waren onder meer voor sommigen een ideologisch gefundeerde voorkeur voor gezins-huisvesting, voor anderen onbekendheid met woonwensen en moeilijke toegankelijkheid voor consumenten door een on- of pseudodemocratisch functioneren en gebrek aan coördinatie als gevolg van onderlinge naijver. Dit alles gepaard gaande aan een door coöptatie en verkalking gegeneerd verstikkend traditionalisme.

In 1962 is de SSH-Groningen opgericht als universitair instrument ter voorziening in de woningbehoefte onder studenten. Op 1 juli 1978 huisvestte zij ongeveer 2500 mensen.¹³⁾ De laatste jaren worden bij het functioneren van de SSH vraagtekens gezet, omdat zij, subsidie-technisch, alleen maar eenheden kan bouwen met lage

stichtingskosten en dus geringe kwaliteit. Omdat de SSH alleen studenten huisvest (waaronder 5% HBO) en omdat het optreden van een categorale woningstichting slecht past binnen de politieke doelstelling van het integrale volkshuisvestingbeleid. En misschien heeft het bestaan van de SSH wel bijgedragen aan de laksheid der corporaties (maar dat is de SSH niet te verwijten).

Sinds het begin van de jaren zeventig werd ook voor een aantal politieke-, vakbonds-, en studenten-organisaties jongerenhuisvesting tot aktiepunt. Dit resulteerde onder meer in de oprichting van een overkoepelend "comité jongerenhuisvesting", dat echter na korte tijd in 1975 aan partij-politieke twisten ten onder ging.

Ook daarna vonden er in toenemende mate akties, partij-politieke activiteiten, manifestaties, fora en praktische dan wel politiek georganiseerde kraakakties plaats. Het meten van het effect van dit alles op het uiteindelijk beleid is, gezien de recentelijkheid, ondoenlijk. Ik houd het erop dat doordat in de voorgaande jaren de inhoudelijke onderbouwing der activiteiten toenam en de instinctieve afkeer van gemeente en corporaties verminderde, het nuttig effect der handelingen groeide en een eerste mentaliteitsverandering tot gevolg had bij die gemeente en corporaties.

geen conclusies

Wel dit was het. Een groot aantal aspecten is er bezaaid afgekoemen, ik noem de woonruimteverdeling, het woonsatiefactievraagstuk, de huurkoopverhouding, het financieel aspect, de verhouding landelijk-plaatselijk beleid leefgroepen, etc.. Maar goed, volgens mij liggen daar nog een aantal volwaardige scriptie-onderwerpen. Het obligate besluit van dit artikel -de concluderende samenvatting- wil ik hier niet geven. In het verhaal zelf staan heel wat impliciete en expliciete basis- en slotstellingen en wie deze wil leren

kennen, moet de analyse maar lezen en niet de conclusies alleen. Voorts acht ik ieder die zich deze moeite getroost in staat om zich zelfstandig een mening te vormen over het gevoerde en te voeren beleid. Wel hoop ik, dat

er meer mensen bereid gevonden worden om dit beleid mede te bepalen, om zodoende de woondiscriminatie terug te brengen naar de plaats waar ze hoort: het verleden!

NOTEN

- 1) adres: Kleine Kromme Elleboog 7 Groningen tel. 050-137985 (kantooruren)
- 2) Bouwcentrum, Onderzoek huisvesting alleenstaanden en tweepersoons-huishoudens, gemeente Groningen (Van Dam-onderzoek) Rotterdam 1978
- 3) ESB, Notitie inzake de nota Volkshuisvesting '79
- 4) Centrum Beleidsadviserend Onderzoek D'Acona en D'Hondt bijvoorbeeld (CEBEON), onderzoek urgentewoning-behoefte van de kleine huishoudens in de gemeente Groningen.
- 5) Voor Groningen zie men: Statistisch jaarboek 1978 (ESB) tabellen B 3 en B 4: geboorten en huwelijken
- 6) ESB/ETIG, Woningmarktonderzoek in de regio Groningen, Groningen 1974
- 7) zie noot 2
- 8) ESB, Aanwezige en gevraagde kleine woningen in de gemeente Groningen Groningen 1977
Integraal Beleidsplan gemeente Groningen 1978-82, p.32
- 9) Studentenflats niet inbegrepen: deze vallen niet onder de woningwet-normen en als zodanig niet onder het begrip "woning".
- 10) zie noot 3
- 11) Integraal Beleidsplan '78-'82 p.30
- 12) Integraal Beleidsplan '78-'82 p. 32
- 13) Brochure SSH 1978-1979 p.30